

opatijske napovedi

Nekateri ekonomisti gledajo na gospodarski položaj črnogled, ker poudarjajo bolj njegove slabe točke, drugi pa ga na podlagi boljših dosežkov jasneje ocenjujejo. Tako je dan pred začetkom posvetovanja jugoslovanskih ekonomistov v Opatiji preko zagrebške televizije ponovil svoje staro spoznanje Nisim Konfino, sekretar sekretariata ZIS za spremljanje gospodarskih gibanj.

Ker je vsakdanje življenje takšno, da navadno ne niza zgolj uspehov, ampak tudi manjše uspehe in neuspehe, in ker je tudi res, da je zaradi različnih koristi marsikdaj uspeh za nekoga večji, za drugega pa hkrati manjši, je nujno, da so tudi ocene takšnih gibanj pogosto prav tako razdvojene na zadovoljne in nezadovoljne. To je razumljivo. Najbrž pa bi bilo na podlagi takšne ugotovitve napak dopustiti sklep, da je vseeno, kako gospodarimo, češ, saj se bodo vselej našli taki, ki bodo to hvalili in taki, ki bodo ob tem negodovali.

Letošnje deveto posvetovanje ekonomistov je bilo namenjeno oceni vprašanj zdajšnjih gospodarskih gibanj in vprašanjem gospodarske politike Jugoslavije. To posvetovanje ima s svojimi ugotovitvami tudi namen, pomagati sestavljalcem resolucije o vsakoletnem razvoju. Sicer pa je med ekonomisti, ki se vsako leto zbirajo na te posvetovanjih, tudi veliko takih, ki bodisi sami bodisi v svojih ustanovah posredno ali celo neposredno sodelujejo pri samem sestavljanju teh družbenih načrtov.

V tej udeležbi pa vidijo nekateri poznavalci tudi vzrok, da so ocene in sodbe o uspešnosti ali neuspešnosti gospodarske politike ali uspešnosti ali neuspešnosti gospodarstva na teh posvetovanjih večkrat splošne in neopredeljene. Vendar pa se v dveh dneh posvetovanja poleg takih vendarle vrsti tudi dovolj »čustveno« neodvisnih ocenjevalcev.

Nekateri posvetovanju očitajo, da se zadržuje predvsem pri vprašanih visoke gospodarske politike, čemur da je kriva sestava udeležencev, ki so večinoma akademiki, univerzitetni profesorji, ipd. Menijo, da bi postalo posvetovanje veliko sočnejše in bolj življenjsko, če bi se ga udeleževali tudi ljudje iz prakse, torej direktorji sposobnih podjetij ipd., ki bi povedali, kaj zmora samo gospodarstvo in kako ocenjuje možnosti svoje prodaje v prihodnje.

Opozorilci vseh devetih dosedanjih posvetovanj tudi opozarjajo na pojav, da veliko ekonomistov na zadnjih posvetovanjih zastopa zelo ali celo povsem drugačna mnenja o pomembnih gospodarskih vprašanjih, kot pa so jih bili zastopali na prvih posvetovanjih jugoslovanskih ekonomistov. Te ocite sicer najbrž ne bi bilo moč nasploh vzeti kot nezapudeno njihovim mnenjem, ampak bi jih kazalo razlagati tudi kot dokaz zorenja spoznanj teh ljudi ob neusmiljenih porjavah ali nikalnih odgovorih sprotne gospodarske resničnosti. Hkrati pa bi bilo mogoče v njih videti tudi razvoj te vede o gospodarstvu.

Na letošnjem posvetovanju je bilo slišati sorazmerno malo ocen o gospodarskih gibanjih v prihodnjem letu, več pa je bilo predlogov in želja, kaj naj bi poskušali v prihodnje doseči. Na njem so sicer govorili v glavnem o jugoslovanskem gospodarstvu kot celoti, čeravno se – kar lahko vse bolj vidimo tudi iz zadnjih domačih slovenskih izkušenj o nižji rasti proizvodnje, višji rasti cen, nižji stopnji povečanja naložb ipd. v primerjavi z jugoslovanskimi povprečji – vprašanja zdajšnjega in prihodnjega razvoja kažejo na posameznih območjih v različni teži. Na samem posvetovanju so posamezni razpravljavci nekatera od teh nasprotij oziroma posebnosti tudi neposredno poudarjali. Tako so hrvaški ekonomisti poudarjali pomen turizma, srbski vprašanje obdavčenja dohodka, ustvarjenega na podlagi izredno ugodnih tržnih razmer, sarajevski so opozarjali na posebne težave nekaterih bosenskih podjetij, makedonski na potrebo večjega zaposlovanja. Najbrž najdlje pa je v tem poudarjanju posebnih težav odšel Nuri Bashota s prištinske univerze, ki se je – potem, ko je poudaril svojo oceno, da obsega manj razvito območje Jugoslavije še zmeraj ozemlje, kjer živi 35 odstotkov jugoslovanskega prebivalstva – izrazil zgolj na vprašanih svoje pokrajine. Ugotovil je, da Kosovo zaostaja za načrti, po katerih naj bi se razvijalo za 60 odstotkov hitreje, kot se razvija Jugoslavija v povprečju. V nasprotju z dosedanjim razvojem zamisljivo Kosova, ki meni, da je potrebna predvsem visoka avtomatizirana industrija, ki prinaša velik dohodek, čeprav je zelo draga in čeprav zaposluje malo delavcev, je postavil novo zamisel. Ugotovil je, da je zdaj pokrajina pred izbiro, ali nadaljevati dosedanja smer ali pa ustreči želji Kosovcev po čim večji zaposlenosti. Razvoj takšne predelovalne industrije pa bi morali, je poudaril, omogočiti z jugoslovansko državno pomočjo, torej z nižjimi cenami nekaterih surovin in delov, nižjimi carinami in z združevanjem denarja v vsej Jugoslaviji na samoupravni podlagi sporazumov in družbenih dogovorov.

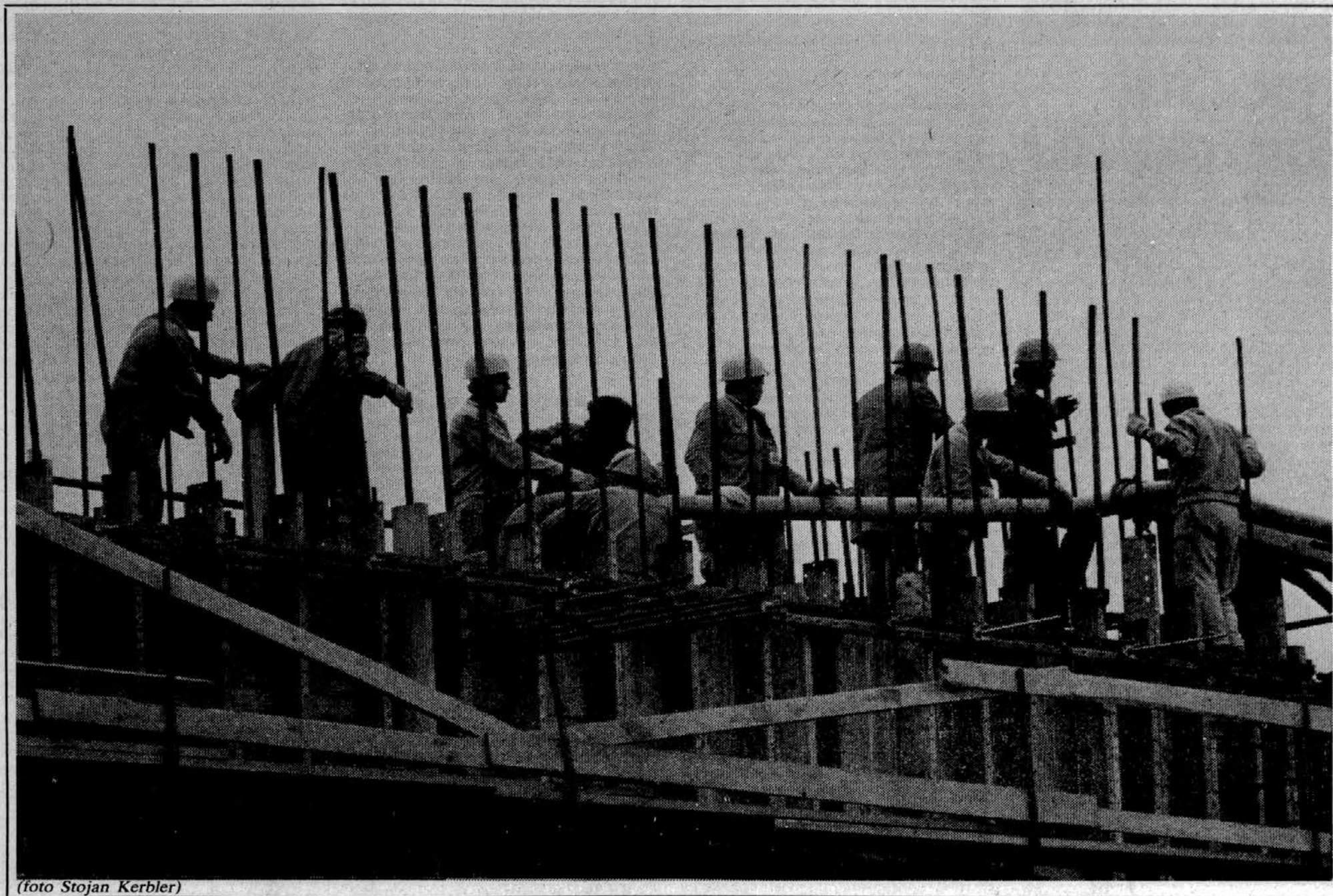
Med napovedmi, kako bo v letu 1978, bi bile seveda najbolj zanimive tiste o gibanju industrijske izdelave. Navadili smo se, da nam ta predvidevanja posreduje beograjski zavod za raziskavo trga in ekonomski inštitut ljubljanske pravne fakultete. Prvi je na posvetovanju ugotovil, da bomo vstopili prihodnje leto s padajočo gospodarsko živahnostjo in da bo v prvih treh mesecih prihodnjega leta rast jugoslovanske industrijske proizvodnje nižja od 7 odstotkov. Ekonomski inštitut ljubljanske pravne fakultete, ki je lani izredno točno napovedal letošnjo rast proizvodnje, cen, izvoza ipd., letos takšne napovedi ni dal. Profesor Aleksander Bajt s tega inštituta je opozoril, da je letošnji zastoj objavljanja številnih podatkov, ki se mu je pridružil zaradi novega razvrščanja bančnih računov, po juniju še zastoj objavljanja podatkov o posojilih, o porabi ipd., tako okrnili možnost ocenjevanja in znanstvenega napovedovanja gospodarskih gibanj, da se je moč zateči le k ugibanju oziroma sklepanju. Na podlagi

teh sklepov ne verjame, da bi se moglo povpraševanje prebivalstva, ki je že zdaj visoko, povečati še v prihodnjem letu. Če bi to povpraševanje tedaj začeli dodatno spodbujati, pa bi to delovalo šele v letu 1979. Drug možen pospeševalec bi bilo lahko naložbe v zidavo, ki pa jih dušijo ozka grla industrije gradiv.

Seveda pa obseg uvoza ni odvisen zgolj od želja, ampak od izvoza in neblagovnih dohodkov ter od zadolževanja. Ocene teh možnosti za prihodnje pa so bile različne. Mladjen Kovačević iz beograjskega inštituta ekonomskih ved je menil, da od nakazil zdomec, od turizma in prometa ne moremo pričakovati posebne rasti. Nakazila se ob nadaljevanju nezaposlenosti na Zahodu ne morejo kaj dosti povečati. Turizem zavirajo naše cene, sorazmerno nizka kvaliteta storitev in težka dostopnost turističnih krajev zaradi naših ozkih in zatrpanih cest. Promet pa tudi ne more prinesiti kaj prida, ker pričakujemo ob skromnem večanju svetovne trgovine in skromnejši domači proizvodnji tudi temu primeren obseg prevozov.

Kovačević je poudaril, da je dovolj vzrokov za črnogled pogled na razvoj svetovne trgovine v naslednjih petih letih. Eden takšnih kazalcev za prihodnje leto je trajanje gospodarskega poleta ZDA. To sklepajo iz merjenj, da v ZDA traja gospodarsko oživljanje trikrat dalj, kot traja zastoj, vendar doslej oživitev še ni bila nikdar daljša kot 39 mesecev. Ker traja polet zdaj že 33 mesecev, menijo, da se bo v kratkem končal. To pa bi povzročilo zastoj tudi v zahodni Evropi in drugje. Ob tem je priznal, da sicer svetovni gospodarski časopisi različno ocenjujejo gospodarsko rast v prihodnjem letu, da pa vendarle v glavnem računajo le s 6-odstotnim povečanjem svetovne trgovine.

Tudi Tomislav Popović iz beograjskega inštituta za mednarodno politiko in gospodarstvo ne vidi v prihodnje možnosti za dramatičen premik v svetovnem povpra-



(foto Stojan Kerbler)

vanju in v tem tudi on vidi oviro za naš izvoz. Nakupe bo ovirala velikanska zadolženost držav v razvoju, ki jo ocenjujejo že na 200 milijard ameriških dolarjev, pa tudi zadolženost v socialističnih državah, ki jo cenijo na 50 milijard dolarjev.

Kaže pa, da so bili na letošnjem posvetovanju enotni v tem, da je najvažnejši pogoj za uspešno gospodarjenje in za zadostno rast družbenega proizvoda zadosten uvoz v prihodnjem letu. Očitno se zavedajo, da je ta ugodnost najbolj odvisna od gospodarske politike, ki je doslej pri tem s svojimi ukrepi večkrat usodno vplivala na takšen ali drugačen potek gospodarjenja. Aleksander Bajt je ob tem slikovito ugotovil, da je uvoz pod največjim nadzorstvom države, pa vendar je njegovo gibanje najtežje predvideti. Zato so potrebo po zadostnem uvozu nenehno poudarjali. »Najnevarnejša past bo v prihodnjem letu ta, da bi se lotili zamrzovanja uvoza in osebnih dohodkov,« je menil Pero Jurković z zagrebškega ekonomskega inštituta. Kot bi hoteli ob tem bodriti sekretariat za zunanjo trgovino, so ugotavljali, da letošnji zunanjetrgovinski primanjkljaj, če ga prštejemo k lanskim izvoznim bilanci, vendarle ni pretiran. Hkrati pa so se zavedali, da je zunanjetrgovinski primanjkljaj treba znižati. Določene manjše možnosti za to so videli tudi v tem, da bi znižali uvoz izdelkov za široko porabo, nekaj pa bi morda prineslo tudi omejevanje letovanja in obiskov v tujini, čeprav so se zavedali, da živi precej delovnih organizacij tudi od tega. Dragomir Vojnić, direktor zagrebškega ekonomskega inštituta, vidi začarani krog odvisnosti od uvoza v tem, da je akumulacijska sposobnost jugoslovanskega gospodarstva čedalje manjša.

Menili so, da bi morali zagotoviti vsaj tolikšen uvoz, ki bi na spodnji meji omogočil rast družbenega proizvoda. Kolikšen bi moral biti ta uvoz, niso povedali. Aleksander Bajt je dopustil možnost, da bi bilo

dovolj tudi 6-odstotno povečanje uvoza, ki ga predlaga zvezna uprava glede na to, da ves uvoz ni neposredno pomemben za sprotno gospodarsko rast in s pogojem, da bi bil potreben uvoz zadosten. »Pomembna je razporeditev uvoza in ne toliko njegov obseg,« je dejal.

Oviro prodaje na tuje pa vidijo tudi v zmanjšanju naložb v industrijsko razvitih državah, ki povzročajo, da se gospodarski zastoji, s tem pa tudi manjši nakupi, pogosteje pojavljajo. Rikard Štajner je razlagal, da uspeva ZDA, ZR Nemčiji in drugim industrijsko najbolj razvitim državam z manipulacijami prenašati breme tršega gospodarjenja ne le na države v razvoju, ampak tudi na manj razvite države, vendar pa ni dal nobenega predloga, kako bi si pri tem ali na ta način pomagala Jugoslavija.

Aleksander Bajt pa se je uprl opravičevanju, da je mednarodni položaj tisti, ki ne omogoča večjega jugoslovanskega izvoza. Res je prav nasprotno, je dejal Bajt, mednarodni položaj SFRJ je tak, da zahteva povečanje deleža jugoslovanske svetovne menjave. Kljub temu pa je jugoslovanska gospodarska politika zadnjih let takšna, da Jugoslavijo zapira vase. Opravičevanje nizkega izvoza s svetovnimi ovirami pomeni umik Jugoslavije iz mednarodne menjave. Naš izvoz se mora širiti dvakrat hitreje, kot se povečuje domača proizvodnja. To je tudi edini način, da bi se dolgoročno zmanjšal jugoslovanski zunanjetrgovinski primanjkljaj in da gospodarstvo ne bi zastajalo.

Tečaja dinarja kot spodbujevalca izvoza se na posvetovanju v glavnem niso dotikali. Večkrat pa so omenili potrebo po stvarnejšem tečaju dinarja pri turizmu. Nasprotno pa je Ivo Fabinc z ljubljanske ekonomske fakultete odsvoval pri takšnem razmišljanju vsako naglico in priporočal veliko treznosti. Sicer pa so sami priporočevalci turizma kot dejavnosti, ki najlaže ustvarja devize, pou-

darjali, da bi ga bilo moč spodbujati tudi na druge načine. Na primer tako, da bi po glavni sezoni turizmu če že ne povsem odpravili obdavčitve, pa jih vsaj znižali na najnižjo možno mero, kajti v turizmu je Jugoslavija vložila 15 milijard dinarjev, zato jih morajo vrniti predvsem tuji gostje.

Nemalo besed pa so na posvetovanju posvetili potrebi po boljši organiziranosti, da bi naloge, ki si jih gospodarska politika nalaga, izvršili, in to čim bolje. Ti klici so sli od ugotavljanj Pere Jurkovića, da vprašanje prevelike porabe ni novo, da pa smo pri njegovem urejanju vse bolj neučinkoviti. To se dogaja, je dejal, kljub sprejemanju novih zakonov, kajti rvanje ostanja pri izvozu staro. Potrebo po boljši samoupravni organiziranosti je poudarjal tudi Ivo Fabinc. Pri tem je opozarjal na potrebo po doicivni večje odgovornosti pri najemanju tujih posojil, da bi jih tisti, ki jih najemajo, tudi vrnili. Ne nazadnje pa lahko k tem pozivom štejemo tudi opozorjanje Aleksandra Bajta, naj bi uprava vendarle pričela pri načrtovanju prihodnjih gibanj uporabljati učinkovitejša metode. Dosedanji način določanja številčno opredeljenih ciljev se namreč vse prevečkrat izkaže ob resničnih rezultatih če že ne neustrezen, pa vsaj hudo pomanjkljiv. Ob tem je kot vzglod boljšega načrtovanja navedel uspešnost načrtovanja njihovega inštituta.

Glede na to, da so na posvetovanju jugoslovanski ekonomisti letošnje leto uvrstili med gospodarsko plodnejša in glede na to, da so bili iz takšnih ali drugačnih vzrokov zelo zadržani pri ocenjevanju prihodnjega leta, bi torej ob sklepu ne mogli oceniti, da so na posvetovanju gledali na prihodnje leto pretirano vedro. Prav tako ne bomo rekli, da so gledali nanj črno. Sklenimo le z eno njihovih misli, namreč, da bo uspeh gospodarjenja v prihodnjem letu bolj kot kdajkoli v rokah gospodarske politike.

Ilija Popit

Poštini predal 29 18 in 19

Emil Rojc
Težnje za preosnovno vzgojnoizobraževalnega sistema

Boris Dolničar
Branko Jerkič 20

Vlado Jarc
Na vsakem koraku koga srečaš, ki mu ni treba delati 21

Ekipa Dela v krajevni skupnosti
Če hočemo kaj napraviti, se moramo zbrati skupaj 22

Fedja Zimič
Jugoslovanski socializem – sloji in zavest

Slobodan Dukić
Toka revolucije 23

Boštjan Markič
Demokratičnost in učinkovitost

Stanka Godnič
Trgovina z mešanim blagom 24

France Forstnerič
Zbujene raziskovalne potrebe 25

Mojca Drčar-Murko
Žožene možnosti »reformizma brez reform«

Lojze Ude
»Slovenec ne bo nikdar krepko in svobodno dihal« 26

Tit Doberšek
Brzdanje razlik v plačah

Dragiša Bošković
Prevroč vohun 27

Aleksandar Novačić
Hitreje, kot smo pričakovali

Bogdan Pogačnik
S poti po Norveški 28

Vlado Ribarič
Nevidna vojna

Volker Faust
Mesto ima svojo klimo 29

Morton Mintz in Jerry S. Cohen
»Zaporniki cenejši od šimpanzov«

Evropsko mladino duši strah
Odrinjena generacija 30

Vesna Marinčič
Vsak mladostnik je človek v stiski 31

Goran Tribuson
Hudič v Zagrebu

Dušan Mitana
V trolejbusu 32



poštni predal 29

Odmevi na:

Delo, 1. aprila

Pozabljeni obveznosti

Zadnje čase pa tudi poprej smo veliko... (text continues)

Toda kljub vsem tem pozitivnim odločitvam... (text continues)

Po končani habilitaciji v Črni bodo morali... (text continues)

Vse tiste pridobljene delovne kvalitete... (text continues)

Koliko lahko pričakujemo od delovne... (text continues)

Delavnice pod posebnimi delovnimi pogoji... (text continues)

Otroci, ki so trenutno v Črni, namreč potrebujejo... (text continues)

Za starše, ki živimo npr. v centru Ljubljane... (text continues)

Misljam, da tak, če se tako skromen proizvodni... (text continues)

O nujni potrebi po delavcih pod posebnimi... (text continues)

Končujem v upanju, da bodo vse te besede... (text continues)

Anica Pušnik, Ljubljana

Delo, 19. novembra

Urbano stanovanjsko okolje

Ne nameravam se podrobneje ukvarjati z... (text continues)

O tem, kdaj in kako je bila stanovanjska... (text continues)

Ob tej priliki bi rad povedal le nekaj besed... (text continues)

V dosedanjem razvoju stanovanjske in... (text continues)

Pri tem mislim na stihijo naše enodružinske... (text continues)

Delo, 5. novembra

Nujna preobrazba

Ob članku M. Vogelnikove »Nujna preobrazba... (text continues)

Če bi M. Vogelnikova gradila svoje sestavke... (text continues)

— neposredna uporaba družboslovnega... (text continues)

Ta domišljija temelji v veliki meri na... (text continues)

V tem seminarju, ki je bil organiziran zaradi... (text continues)

In dalje: Soočamo se s problemi okolja, ki... (text continues)

Z nekaj izbranimi temami v uvodnih referatih... (text continues)

Več sto strani obsegojče gradivo seminarja... (text continues)

Vladimir-Braco Mušič, Ljubljana

Delo, 12. in 19. novembra

Izobraževanje za delo

Jezikovna kultura da, vendar na kateri strani?... (text continues)

Tovariš Janez Jerovšek upravičeno ugotavlja... (text continues)

Ne vem, če se sploh dovolj zavedamo, kaj... (text continues)

Sorazmerno malo komuniciranja in branja... (text continues)

Kulturne skupnosti Slovenije. Ne vem to-re, katero skupščino občinske kulturne... (text continues)

3. Po samoupravnem sporazumu o ustanovitvi... (text continues)

Ob koncu naj še dodam, da je res, da se v... (text continues)

Štefan Balazič, tajnik Kulturne skupnosti Slovenije

govoreče kriminalke na TV prav nič ne pomagajo... (text continues)

Sam tehnološki prodor (večkrat ga zahtevamo... (text continues)

Od diplomanta fizike ali matematike bi bilo... (text continues)

Misljam, da povprečen poslovni človek v Sloveniji... (text continues)

Tovariš Jerovšek omenja, da je drugod po svetu... (text continues)

Za direktorja tržištvu (za tisti krog bralcev... (text continues)

Za konec naj povem, da predpogoj trgovine... (text continues)

Srečko Hribernik, Murska Sobota

Edo Rasberger (12. novembra) in Janez Jerovšek... (text continues)

Nedvomno je res, da je vprašanje znanja... (text continues)

Vprašanje pouka tujih jezikov na vseh fakultetah... (text continues)

Filozofska fakulteta ima pet modernih tujih jezikov... (text continues)

Anglistika se je v Sloveniji po vojni razvila... (text continues)

vojni je bilo nujno usposobiti kadre ne samo za pouk... (text continues)

Nakazovanje tov. Rasbergerja, da poučujemo jezik... (text continues)

Pri jeziku moramo ločiti temeljno znanje tujega jezika... (text continues)

Vendar pa je bilo tudi že doslej marsikaj storjenega... (text continues)

Naivno bi si bilo predstavljati, da bi bil pouk na visoki šoli... (text continues)

Načelno torej nisem proti dvema ločenima usmeritvama... (text continues)

Misljam, da je iz povedanega jasno razvidno, da se univerzitetni učitelji... (text continues)

Janez Stanonik, Ljubljana

Odpiranje med Beogradom in Pekingom

Hitreje, kot smo pričakovali

Odnosi s Kitajsko dobivajo po Titovem obisku nove razsežnosti

Od Tanjugovega dopisnika posebej za De-
lo

PEKING, decembra — Odnosi med Jugoslavijo in Kitajsko napredujejo na vseh področjih hitreje, kot je morskod pričakovali. Komaj nekaj mesecev je od tega, ko se je kitajski tisk še previdno izogibal pisanja o socialističnem in samoupravnem značaju Jugoslavije. Zdaj pa so objavili celo članek, v katerem je sistem socialističnega samoupravljanja obdelan podrobno in zelo natančno. Kmalu bodo dali v prodajo tudi prevod jugoslovanske ustave in statuta ZKJ.

Vsekakor predstavlja obisk predsednika Tita tisti odločni trenutek, ko so prešli odnosi iz nižje v višjo fazo. Danes, nekaj mesecev po tem, dobiva ocena predsednika Tita o zgodovinskem pomenu tega obiska svoje prave razsežnosti.

In vendar se dogodki celo za novinarje, ki kitajska gibanja spremljajo iz dneva v dan, odvijajo hitreje, kot so lahko pričakovali.

Jugoslovansko-kitajski odnosi imajo precej burno, čeprav relativno kratko preteklost. Če govorimo o novi socialistični Kitajski, potem so se začeli ti odnosi postopoma graditi verjetno že pred samo ustanovitvijo LR Kitajske 1. oktobra 1949. Kitajska in jugoslovanska revolucija imata marsikaj skupnega: obe sta bili samostojni in neodvisni, zmago sta si priborili z lastnimi silami, obe sta bili po svoje originalni in obe sta bili hudi in krvavi. Jugoslovanski komunisti in borci so poznali kitajsko revolucijo, vedeli so za Dolgi pohod in lahko bi celo rekli, da so jih bodrile legende o kitajski revoluciji.

Tudi kitajski komunisti in revolucionarji so poznali boj jugoslovanskih narodov proti fašizmu, poznali so našo revolucijo. Jugoslavija je bila ena od prvih držav, ki so priznale novo Kitajsko, samo dva dni po njeni razglasitvi. Na odgovor pa je bilo treba čakati več let.

Ne smemo pozabiti, da je takrat že prišlo do spora med Jugoslavijo in kominformom, da je postajal Stalinov pritisk na Jugoslavijo čedalje bolj grob, nič manj pa ni Stalin pritiskal na druge socialistične države, naj Jugoslavijo izločijo. Nedvomno je ta pritisk doživela tudi Kitajka, ki se je po 30 letih vojne komaj pobrala, zmagovalka sicer, vendar opuščena. »Opreti se na eno stran«, na ZSSR, ta politika je v Pekingu prevladala. Za Jugoslavijo ni bilo prostora.

Šele po Stalinovi smrti so se začeli odnosi spreminjati. Decembra 1954 pošlje Ču En-laj telegram takratnemu zunanemu ministru Koči Popoviću: »Upoštevajoč obojestransko željo po vzpostavitvi in razvoju prijateljskih odnosov, vlada LR Kitajske pozdravlja navezavo diplomatskih stikov s FLR Jugoslavijo in izmenjavo diplomatskih predstavnikov na ravni veleposlaništev.«

Januarja 1955 smo navezali diplomatske stike in prva veleposlanika, Vladimir Popović in Vu Hsiu-čuan, sta prevzela dolžnosti. Takrat so se začele razvijati politične, gospodarske in kulturne vezi.

Vse do leta 1958 so odnosi napredovali. Izmenjale so se številne delegacije: Jugoslavijo je, na primer, obiskala kitajska parlamentarna delegacija, pod vodstvom podpredsednika Peng Čena, Petar Stambolić pa je vodil delegacijo jugoslovanske ljudske skupščine v LR Kitajski.

V tem času je obiskal Kitajsko tedanji podpredsednik vlade Svetozar Vukmanović ter se pogovarjal s Ču En-lajem, Teng Hsiao-pingom in drugimi.

V svoji knjigi »Revolucija, ki teče« opisuje Vukmanović zaostren položaj v času svojega srečanja s Tengom. To je bil odsev širšega razmišljanja o kitajskem vodstvu. Zhen Min Ži Bao pa je ob koncu leta 1956 zapisal, da »gredo jugoslovanski tovariši v kritiziranju stalinizma predaleč«.

Kot vemo, je bila Kitajka eden od najbolj zločinskih kritikov Jugoslavije in politike ZKJ po objavi programa ZKJ na VII. kongresu v Ljubljani aprila 1958. Odkriti napadi so se začeli maja 1958 v Žen Min Ži Bau s člankom, ki je nosil naslov »Moderni revisionizem je treba zavrniti.« Mnoge je ta ostri napad na Jugoslavijo presenetil. Kasneje se je izkazalo, da so toliko propagandnega streliva usmerili proti Jugoslaviji z enim samim tihim namenom, da bi Peking obračunal z Moskvo, vendar takrat samo posredno, saj so na površju kitajsko-sovjetski spor spretno prikrivali.

Po kulturni revoluciji pa so se začeli odnosi postopoma normalizirati. Maja 1970 pride v Peking novi jugoslovanski veleposlanik Bogdan Oreščanin, v Beograd pa Tseng Tao. Izmenjata se gospodarski delegaciji, trgovina pa, ki je leta 1969 v obeh smereh znašala vsega 1,5 milijona, se je leta 1973 povzpela za 30-krat in dosegla 52 milijonov dolarjev. Leta 1975 obišče Kitajsko premier Džemal Bijedić, se pogovarja z Teng Hsiao-pingom, obišče pa tudi Mao Ce-tunga.

Potem so se jugoslovansko-kitajski odnosi dobro razvijali v korist obeh strani. Predvsem so bili to trdni meddržavni odnosi, s spoštovanjem pravic vsake države, s spoštovanjem neodvisnosti in ozemeljske celovitosti. Kar zadeva politična vprašanja, je ostala Kitajka še nadalje zadržana v svojih odnosih do ZKJ in jugoslovanske poti v socializem, čeprav tega javno ni omenjala. Pa vendar se je nekaj začelo spreminjati: Kitajci niso mogli spregledati pozitivne vloge, ki jo igra ZKJ v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju.

ZKJ je bila na primer zelo jasna in dosledna pri svojem stališču, da ima vsaka partija pravico do samostojne izbire svoje politične usmeritve in proti slehernim »obsodbam« partij na raznih mednarodnih srečanjih komunistov. Razen tega je ZKJ kot

vodilna politična in idejna sila Jugoslavije odločno branila načela neodvisnosti, suverenosti in narodne enotnosti, pri čemer so vztrajali tudi Kitajci. Seveda je bila tudi velika mednarodna uveljavitev Jugoslavije, njena pozitivna vloga med neuvrščenimi državami ter v zunanje-političnem življenju nasploh element, ki so ga v Pekingu upoštevali.

Jugoslovanski politiki pa so lahko opazili spremembe v kitajski zunanji politiki. Po kulturni revoluciji, ko je bila povsem vaze zaprta, se je Kitajka začela postopoma odpirati. Sprejeli so jo v OZN, na mednarodnem prizorišču pa je postalo njeno delovanje zelo dinamično. Politiki odpiranja je sledil dolgotrajen proces resničnega približevanja sodobnim mednarodnim tokovom. S tega stališča je treba gledati tudi na sedanje jugoslovansko-kitajske odnose.

Razkrinkanje »tolpe četverice« in prihod novega vodstva je pozitivno vplival na nadaljnji razvoj odnosov z Jugoslavijo. Z odstranitvijo levičarskih fraterjev in političnih reakcionarjev s prizorišča ter s prihodom novih ljudi so nastali pogoji za prvi obisk predsednika Tita v LR Kitajski septembra letos. To je bilo pravo slavje. Tito je prišel na Kitajsko kot predsednik SFRJ, kot je prvi dan kitajski tisk objavil. Z naslednjega dne pa so ob njegovi državnikiški funkciji navedli tudi partijsko, tako da se je predsednik Hua Kuo-feng pogovarjal s predsednikom Titom kot z državnim in partijskim voditeljem.

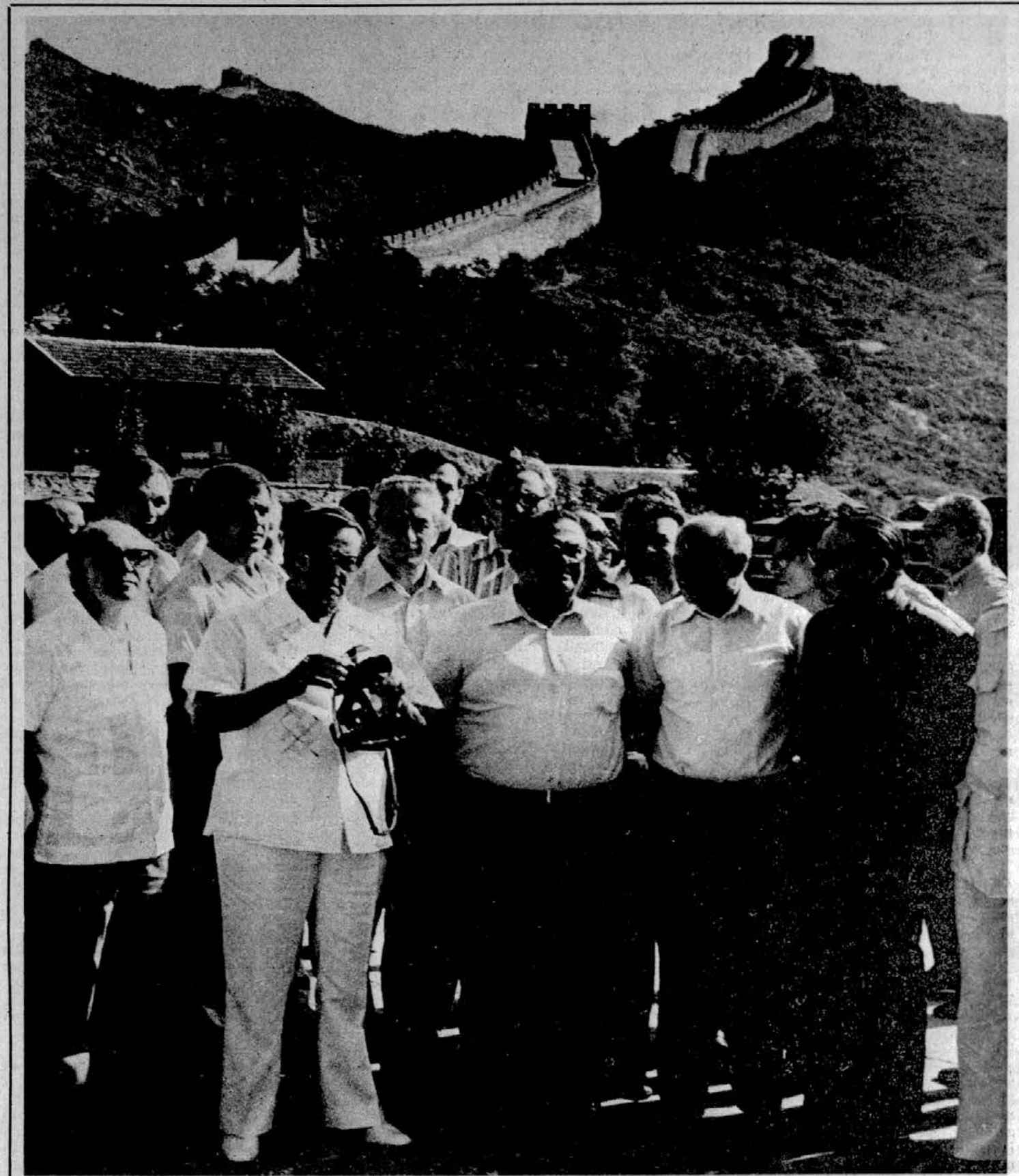
Te dni so mnogi ugibali, kakšne so možnosti za obnovitev odnosov med ZKJ in KP Kitajske.

Po obisku predsednika Tita in uspešnih pogovorih s Hua Kuo-fengom ter drugimi kitajskimi voditelji — predsednik Tito se je sestal z vsemi štirimi podpredsedniki CK KP Kitajske — se je Jugoslavija kitajski javnosti v tisku, na televiziji in na političnih srečanjih še bolj približala.

Beograjska dopisnica kitajske agencije Hsinhua in lista »Kvan Min Ži Bao« sta iz tedna v teden razširjala tematiko. Od januarja do avgusta letos, torej do Titovega obiska, sta objavila v kitajskem tisku več kot 70 informacij in člankov o Jugoslaviji. Po tem obdobju pa se je Jugoslavija v stolpcih kitajskega tiska še pogosteje pojavljala. Lahko bi celo rekli, da je glede tega med prijateljskimi državami, o katerih pišejo kitajski novinarji, naša država na prvem mestu.

Pomembnejše od števila, čeprav ga ni treba podcenjevati, saj kažejo politične namene in razpoloženja, pa je, da so kitajski listi začeli več pisati o temah, ki obravnavajo tudi vprašanja političnega sistema Jugoslavije oziroma socialistično samoupravljanje.

Te dni je na primer Zhen Min Ži Bao prvič v zgodovini jugoslovansko-kitajskih odnosov objavil članek dopisnika agencije Hsinhua, v katerem razlaga jugoslovanski si-



(foto Joco Žnidaršič)

stem samoupravljanja, za zgled pa mu je podjetje »Rade Končar«.

Članek o samoupravljanju zelo natančno razlaga kitajskim bralcem bistvo jugoslovanskega sistema. Pri tem se drži značilne metodologije. V prvem delu članka govori o gospodarskih uspehih podjetja »Rade Končar«, v drugem pa o samoupravljanju. Sledi logičen sklep o tem, da se je samoupravljanje potrdilo v praksi.

Prvič so se kitajski bralci lahko seznanili s tem, kako v Jugoslaviji obravnavamo družbeno lastnino, kako volimo delavske svete in kakšne so njihove pravice, kaj so zbori delavcev, kaj je tozd, kaj je prinesel novega zakon o združenem delu in, naposled, kakšno vlogo ima pri vsem tem ZKJ.

Takšno pisanje o Jugoslaviji pa je pomeni nov element v odnosih med državama. Kot vemo, jugoslovanski tisk ni nikoli zanikal socialističnega značaja kitajske družbe.

Vse to odpira nova obzorja v odnosih med državama, ki danes temeljijo na zelo trdni osnovi, na popolnem spoštovanju neodvisnosti in nevmešavanja, na spoštovanju interesov in stališč tako na zunanje-političnem kot na notranjem področju, na spoštovanju pravice do lastne poti socialističnega razvoja.

Seveda so hkrati to tudi edina mogoča načela za vsestranski razvoj jugoslovansko-kitajskih odnosov. Že prvi meseci po Titovem obisku kažejo, da so na Kitajskem sprejeli Jugoslavijo kot prijateljsko, socialistično, samostojno, neodvisno in nevurščeno državo.

Vsekakor je za nadaljnji razvoj odnosov med državama to zelo pomembno, pomen nove etape v bilateralnih odnosih pa je še mnogo večji.

Pisanje kitajskega tiska o jugoslovanskem samoupravljanju in o ZKJ ima še eno raz-

sežnost, s katero se da morda še boljše odgovoriti na vprašanje: »Kam gre Kitajski?«. To, da omenjajo samoupravljanje kot eno od mogočih poti v izgradnji socializma, česar sicer res ne omenjajo naravnost, vendar se vsiljuje samo po sebi, daje slutiti, da Kitajska opušta nekatere stare predstave o sodobnem socializmu. Danes govorijo o jugoslovanskem samoupravljanju, že jutri pa bi lahko pričakovali takšno pisanje o kakih drugih partijah, o kakih drugih izkušnjah, o »evrokomunističnih« na primer.

Vprašamo se torej lahko, ali smo prav presodili, saj so o samoupravljanju objavili doslej šele en sam samcat članek. Mar že »ena lastovka prinaša pomlad«?

Nikakor ne. Napoveduje jo pa.

Aleksandar Novačić

S poti po Norveški

Velike prijatelje išči med malimi narodi

Kombinirana poklicno-gimnazijska šola in »šola za življenje« zaznamujeta smeri sodobne vzgoje

Učitelj na Norveškem je gospod in prav sedanja delavska vlada, ki ne gradi protokolarne reprezentančnih stavb, ampak predvsem šole, je veliko prispevala k udržitvi položaja učiteljev oziroma profesorjev na Norveškem. »Dejansko je naš družbeni in gmotni položaj veliko boljši, kot recimo, v Angliji, čeprav so včasih menili, da je angleški učitelj lahko gledel tega vzor,« mi je potrdil mladi profesor oziroma strokovni učitelj Frode Rogue v gimnaziji v mestecu Floro na Norveškem.

V Höyangerju, starem industrijskem in pristaniškem mestu ob sognskem fjordu, mi je padla v oči velika nova stavba kombinirane vajeniško-gimnazijske šole, kot so mi jo pozneje označili. V pomenku z občinskimi referentom za šolstvo Brynjulom Gröulinom sem izvedel, da je ta šola ena prvih na Norveškem, v kateri zdaj eksperimentalno povezujejo praktični tehnični pouk za razne stroke in gimnazijske teore-

tične predmete. Izmed praktičnih veščin izbirajo fantje največ elektrotehnično, mehanično ali lesno stroko, dekleta pa frizerstvo, obenem pa to povezujejo v isti šoli s predmeti gimnazijskega programa splošne izobrazbe. Ta šola, ki ima značaj srednje šole, traja tri leta, če se odločajo dijaki za praktične predmete, oziroma štiri leta, če naredijo kompletirano kombinirano gimnazijsko šolo.

Je pa ta šola samostojna in ne sodi v upravni okvir občinskega referata za šolstvo. Referat pa mi je razgledal tudi sliki splošnega, zlasti osnovnega šolstva v Höyangerju in okolici. Zanimiva je bila informacija, da imajo v osrednji osnovni šoli v Höyangerju 300 otrok, medtem ko najmanjša šola zgornaj na grebenu divjega hriba deluje le za 7 učencev. Učitelj se ukvarja z njimi individualno. Poleg enega stalnega učitelja za teh sedem učencev pa prihaja tja enkrat na teden tudi še drugi učitelj; ker ima vsak učitelj po zakonu lahko le 24 ur pouka na teden, mora drugi prevzeti preostalih šest ur, ki manjkajo do 30 šolskih ur. Učitelj v

oddaljeni šoli za sedem učencev pa je plačan celo bolje, kot povprečno ostali. Država, ki meni, da mora imeti vsakdo, ne glede na kraj, enake pogoje, ne glede na rentabilnost poslovanja v šolstvu, baje celo zelo ostro nadzira občino, ali zagotovi ta sredstva za take odročne šole.

V gimnaziji v Floro sem se konkretno pozanimal za učiteljske plače: začetniki dobijo 70.000 kron na leto (1 kрона je približno 3,5 din), od česar seveda plačajo okrog 35 odstotkov davka in pristojbin za socialno zavarovanje. Vsaki dve leti se plača zvišuje za kakih 4000 kron, tako da običajna plača učitelja znaša okrog 90.000 kron na leto, seveda prav tako z odbitki 35 odstotkov. Tudi v gimnaziji v Floro so, ne da bi sicer imeli oni kombinirani tip vajeniške srednje šole in gimnazije, uvedli v okviru prizadevanj za modernizacijo šolstva proučen sistem pouka z možnostjo izbire v treh smereh: 1. humanistična smer s poudarkom na jeziki in zgodovini; 2. prirodoslovno-matematična smer; 3. ekonomska smer. Zlasti v zadnjih dveh letih te štiriletne gimnazije,

v katero po končani devetletni obvezni osnovni šoli prihajajo dijaki iz vsega okrožja, se dijaki odločajo za predmete lahko zelo svobodno, je pripovedoval učitelj Frode Rogue. »V prihodnjem letu pa bomo uvrstili v program šole še dve nadaljnji, že dokaj specializirani smeri: industrijsko in komercialno-poslovno«. Da pa ostajajo kljub temu v splošnem znanju temeljiti, mi je dokazovala že bogata učiteljska knjižnica, v kateri sem npr. našel knjige o starem in novem norveškem jeziku, pet zvezkov norveške ljudske poezije, debel besednjak besedišča iz Ibsenove dramatik, 25 zvezkov Enciklopedije Britanice. Deset razredov, hodniki okrog odprtega atrija s parkom, laboratoriji in posebni kabineti ter telovadnica s kulturno dvorano nudijo dovolj prostora za vsakdanje delo z dijaki.

Še bolj pa me je seveda presenetil obisk v novem, mogočnem občinskem centru v mestecu Förde, ki so ga kot prvo tako vsestransko urejeno palačo za vsakdanjo rabo na Norveškem odprli šele pred nekaj meseci. Na prostornem parkovno urejenem prostoru se dviga dolga, moderna stavba iz kamna, stekla in lesa, in zvečer sijajo visoki zastekleni prostori razsvetljenega kopališča in sosednje javne biblioteke kot nekakšna katedrala. V tem kraju na križišču poti pokrajine Sogn-Fjordane, ki se silno hitro razvija — saj je kraj štel pred leti komaj 2000 prebivalcev, v nekaj letih pa je z izgradnjo ladjedelniške in tekstilne industrije poskočil na 6500 — imajo seveda več šol starega tipa ali eksperimentalnega značaja, kot je, recimo, enoletna »šola za življenje«, v kateri se ne samo domači norveški študentji, ampak tudi študenti iz ZDA, ZRN in Švedske učijo vsega, od filozofije do tesarstva. Čeprav je šola zasebna ustanova, sredstva za plače učiteljev daje država.

Tu v občinskem družbenokulturnem centru so samo posamezne specializirane dejavnosti in športno kulturni prostori, ki jih center daje šolam in drugim organizacijam v najem. Celotna stavba centra je namreč stala

30 milijonov kron, kar je velika vsota in so jo v glavnem najeli v banki, zdaj pa seveda od subvencioniranju občine denar počasi dobivajo nazaj, mi je pojasnil upravnik centra, pedagog in nekdanji norveški šampion v teknu na 110 m z ovirami Hakon Finland.

V učilnicah sem opazil, da nimajo klopi, ampak vsak slušatelj svojo mizo in stol. Poleg velikega tekmovalnega bazena, v katerem plavajo šolarji iz kraja in okolice vsak dan od 8. do 21. ure, je še mali bazen za otroke, za katerega so prispevali denar zasebni darovalci. Telovadna dvorana, ki je dolga 58 m in jo lahko uporabljajo za velike tekme, se da pregraditi v več manjših športnih igrišč za šole.

Blizu sob »za meditacijo« smo obiskali vzoren likovni atelje z zgornjo osvetlitvijo, kjer slikajo krajevni amaterji. V manjši razstavni dvorani sem spoznal zbirko romaničnih fjordskih krajin nekega likovnika iz sosednje občine, v veliki dvorani, ki služi tudi za koncerte in kongrese, pa je bila občasna reprezentančna razstava del iz osrednje galerije v Oslu »Riksgaleriet«. »Prosimo, odložite cigarete in sladolede,« sem bral pred vzhodom v čudovito veliko amfiteatralično zgrajeno glavno dvorano s 550 sedeži, ki bi je bili veseli tudi v Ljubljani. V spodnjih prostorih je čakalo ob odprtem kamnu dolgo plesišče na vaje folklorne skupine, pred Fordøhusetom pa so bili dostopi prirejeni tudi za vozičke invalidov.

Onstran prostorov občinske uprave in pisarni pedagoške službe za pet združenih občin sem se zadržal ob koncu še v veliki javni knjižnici. »Knjige izposojamo vsakomur brezplačno in na zaupanje,« je pojasnila knjižničarka. Izmed 45.000 knjig — izposojajo pa tudi gramofonske plošče — je trenutno med občinstvom največ povpraševanja po zgodovinskih romanih norveške sodobne pisateljice Raguhiid Magrøy in po novi avtobiografiji filmske igralkice Liv Ullmann. »Nasplohd ljudje bolj segajo po domačih pisateljih kot po prevodih. Med klasiki

berejo predvsem Sigrud Undset, Knuta Hamsuna in Olava Duna.«

Toda čeravno se Norvežani tudi v literaturi usmerjajo predvsem na svoje domače avtorje, pa sem v tej norveški javni knjižnici lahko spoznal tudi njihovo pošteno, objektivno odprtost. V malokaterih tujih enciklopedijah po svetu sem našel tako obsežno in ustrezno prikazane postavke iz naše slovenske in jugoslovanske civilizacije kot prav v norveških knjigah. V velikem leksikonu založbe Gyldendal sem tako izbrskal zabeležene slovenske pisatelje Primoža Trubarja, Jurica Dalmatina, Jerneja Kopitarja, Franceta Prešerna, Simona Jenka, Antona Aškercja, Janka Kernika, Ivana Cankarja, Otona Župančiča in Prežihovega Vranceja; med likovniki Ivana Groharja in Jožeta Plečnika, med skladatelji pa Davori-
na Jenka in Slavka Osterca. Založba Aschehonga iz Osla je v »Družinskem leksikonu« z ilustracijami posvetila Jugoslaviji štiri strani z aktualizirano osvetlitvijo zgodovine in turizma, NOB, preloma s Stalinom itd. V velikem Aschehongovem leksikonu pa sem še med 12 stranmi z gesli iz Jugoslavije posebej ustavljal na str. 536, kjer je v zvezi s slovenskim jezikom pribito, da ta jezik »govori poldrug milijon Slovencev in matični republiki, razen tega pa še Slovenci v Italiji okrog Trsta ter Slovenci v Avstriji okrog Celovca.«

Veliki prijatelji zelo pogosto rastejo prav med malimi narodi. Hkrati pa so taki mali narodi v svoji lastni kulturi pogosto večji od na videz velikih. Kaj se torej ne bi razveselilo, ko mi je v malem kraju Sandane s komaj nekaj tisoč prebivalci mladi ravnatelj in učitelj glasbene šole Arne Söholt potrdil: »Da, prav ste me razumeli: pri nas tu imamo poleg drugih šol tudi svojo glasbeno šolo, v katero, čeprav je kraj majhen, zahajajo 300 učencev. Instrumente kupijo otrokom starši, za začetnike pa je violine nabavila občina.«

Bogdan Pogačnik

